

Didaktiniai patarimai mokytojams

Temos pavadinimas „Europos integracija ir dekolonizacija“

Raktiniai žodžiai: dekolonizacija, eurointegracija, kolonija, metropolija.

Temos aktualumas: mokymasis apie Europos integraciją ir dekolonizaciją padeda mums giliau suprasti su šiais procesais susijusius iššūkius ir formotis savo individualius vertinimus ir lūkesčius Europos ir pasaulio ateičiai.

Temos tikslas: suprasti eurointegracijos ir dekolonizacijos istorinių procesų aplinkybes, raidą, reikšmę ir palikimą; taip pat gebėti susieti šiuos du procesus, atrandant jų santykį ir poveikį vienas kitam.

Pagrindiniai temos klausimai:

1. Kokios aplinkybės skatino Europos šalių ekonominę ir politinę integraciją po Antrojo pasaulinio karo?
2. Kokiais žingsniais vyko Europos integracija pokariu?
3. Ar Europos šalių integraciją pokariu galima laikyti naująja valstybingumo forma?
4. Kodėl Europos šalims nepavyko išlaikyti savo kolonijų po Antrojo pasaulinio karo?
5. Kuo skyrėsi dekolonizacija skirtingų Europos šalių kolonijose?
6. Kokia buvo dekolonizacijos reikšmė buvusioms kolonijoms ir metropolijoms?
7. Ar dekolonizacija skatino Europos integraciją?
8. Kokie yra dabartiniai Europos integracijos ir dekolonizacijos iššūkiai?

Mokymosi priemonės: Europos integracijai skiriama nemažai dėmesio **Tony Judt knygoje „Pokaris“** ir **Norman Davies „Europa. Istorija“**. Abu leidinius turbūt puikiai žinote. Ištraukos iš šių knygų puikiai tiktų ir mokiniams. Dekolonizacijai šiose knygose dėmesio skiriama gerokai mažiau. Nagrinėjant šias dvi temas siūlau mokiniams skirti ir užduočių, kurios „nepiristų“ prie konkrečių tekstų: pavyzdžiui, argumentų, kodėl Europos Sąjungai (ne)reikėtų plėtoti savo integracijos „gylio“, puikiai padės rasti ChatGPT. Galite skirti užduočių, kur teiginius ir argumentus mokiniai turėtų pailustruoti pavyzdžiais iš medijų - pavyzdžiui, surasti euroskepticizmo ir eurointegracijos šalininkų idėjas atspindinčių memų.

Turinio apžvalga ir komentarai pagal skaidres (žr. pagal skaidrių numeravimą):

9-10: Europa po Antrojo pasaulinio karo

Norint suprasti temoje nagrinėjamus reiškinius svarbu pradėti nuo Europos situacijos po Antrojo pasaulinio karo apžvalgos. Siūlau pradėti nuo vaizdingos Lowe citatos (9 skaidrė), tuomet pakomentuoti 10 skaidrėje pateikiamus pokario Europos situacijos bruožus. Šios skaidrės sąrašą būtų galima ir išplėsti - tačiau svarbu suprasti, kokio mąsto krizėje buvo atsidūrusi Europa.

11: Šaltojo karo pradžia.

Šaltasis karas yra tik šios temos kontekstas, o ne objektas. Todėl svarbu prisiminti/akcentuoti, kaip prasidėjo Šaltasis karas ir kokį poveikį jis turėjo Europai tik pasibaigus Antrajam pasauliniam karui (Europos padalijimas geležine uždanga; komunizmo plitimo vakaruose grėsmė).

11-13: Maršalo planas

Maršalo planas čia svarbus tuo, kad jis skatino Europos integraciją: plano įgyvendinimas reikalavo ekonominių barjerų naikinimo ir tarptautinio bendradarbiavimo. Maršalo planas taip pat tarnauja kaip jungtis tarp Europos situacijos pokariu, jos įtraukimo į Šaltojo karo priešpriešą ir idėjų apie vieningą Europą.

15-19: Europos vienybės idėjos

Pristatomi "Europos tėvais" vadinamų Žano Monè ir Vinstono Čerčilio dar karo metu idėjos apie vieningą Europą. Taip pat - pirmosios pokario eurointegracinės iniciatyvos. Svarbu suprasti, kad integracija prasidėjo nuo idėjų ir smulkesnės geografinės aprėpties projektų kaip Beniliukso sąjunga.

19-20: Šumano planas

Šumano (taip pat "Europos tėvo" šalia Monè ir Čerčilio) deklaracijai (arba planui) čia skiriamas atskiras dėmesys, nes Šumanas ne tik skelbė vienybės vardan taikos idėją, tačiau ir suformulavo konkretų pasiūlymą apie bendrą anglių ir plieno rinką; taip pat jis akcentavo vokiečių ir prancūzų susitaikymą, kas ir tuomet, ir dabartinių istorikų įvardijama kaip esminė taikos pokariu ir platesnės aprėpties eurointegracijos sąlyga.

21-22: Kaip jiems pavyko susitaikyti?

Svarbu akcentuoti, kad prancūzų ir vokiečių santykiai nebuvo draugiški: kaip ir po Pirmojo, taip ir po Antrojo pasaulinio karo prancūzai norėjo nubausti vokiečius ir užtikrinti, kad šie nebegalėtų būti grėsmė prancūzams. Tačiau prasidėjus Šaltajam karui situacija labai greitai keitėsi: dėl Šaltojo karo ir prancūzų ekonominių interesų šie buvo priversti keisti savo požiūrį į vokiečius. Tam, žinoma, buvo svarbu ir lyderystės pasikeitimas: laikotarpis po de Golio buvo palankus bendradarbiavimui.

23-24: Europos anglių ir plieno bendrija

Dabar mokiniai jau turėtų gebėti paaiškinti, kokie veiksniai padėjo pasiekti susitarimo: Šaltojo karo grėsmės; bendradarbiavimas ties Maršalo planu; prancūzų požiūrio į vokiečius pasikeitimas. EAPB sukūrimas yra vienas kertinių šios temos momentų. Mokiniai turėtų gebėti įvardyti šešias šalis pradininkes - juk tos pačios šešios sukurs ir EEB. Tuo pačiu svarbu suprasti EAPB ribotumus - tam skirta 24 skaidrė.

25-28: EEB

EEB sukūrimas - dar vienas kertinių šios temos momentų. Mokiniai turėtų įsidėmėti "Romos sutartį", įvardyti loginį ryšį tarp EAPB ir EEB, taip pat įvardyti EEB nares iki Maastrichto ir suprasti, kad EEB dar iki Maastrichto augo ne tik narių skaičiumi, bet ir bendradarbiavimo apimtimi/gyliu (28 skaidrė). Elizejaus sutartis (27 skaidrė) čia įdėta kaip nedidelis grįžimas prie vokiečių-prancūzų santykių, jų susitaikymo kulminacija. Mokiniai taip pat turėtų gebėti įvardyti Konradą Adenauerį kaip VFR lyderį ir susitaikymo su prancūzais šalininką.

29-31: Maastrichtas ir po jo

Maastrichtas, šalia EAPB ir EEB, yra kitas kertinis eurointegracijos momentas. Svarbu, kad mokiniai susietų Maastrichto sutartį su formaliu Europos Sąjungos "gimimu". Ir gebėtų apibūdinti tolesnę ES raidą po Maastrichto.

32: Ar ES - naujoji šalių narių valstybingumo forma?

Eurointegracija (ir dekolonizacija) programoje įvardijama kaip viena iš XX a. valstybingumo transformacijų. Todėl svarbu iškelti klausimą, ar eurointegracija

sukūrė tą naująją šalių-narių valstybingumo formą. Būtų galima tam skirti nedidelę klasės diskusiją ar debatus, kiek ES yra (ar turėtų būti) glaudi šalių sąjunga. Taip paliestumėte aktualų eurointegracijos "greičių" klausimą; mokiniai galėtų pasitreniruoti ieškoti ir formuluoti argumentus.

34-36: Europa ir jos kolonijos iki 1945 m.

Tai įvadas į dekolonizacijos temą: prisiminti, kurios Europos šalys turėjo kolonijų ir kaip atrodė pasaulio žemėlapis baigiantis Antrajam pasauliniam karui. Mokiniam svarbu suprasti, kad dekolonizacija nėra tik pokario reiškinys - tam skirta 35 skaidrė. Tuomet su 36 skaidre "fokusuojame" žvilgsnį ties dekolonizacijos ir karo ryšiu: karas ir jo padariniai metropolijoms buvo esminis faktorius, leidęs kolonijoms sėkmingai kovoti dėl nepriklausomybės pasibaigus karui.

37: Indija

Indijai siūlau skirti šiek tiek atskiro dėmesio, nes jos nepriklausomybė ir neginkluotos rezistencijos filosofija turėjo didžiulį poveikį išsivadavimo judėjimams visame pasaulyje. Taip pat, Indija jau vien dėl savo dydžio buvo reikšmingiausia nuo britų imperijos atsiskyrusia šalimi po karo.

38-42: Dekolonizacija skirtingų Europos šalių valdomuose kraštuose

Mokiniam svarbu suprasti, kad skirtingi nuo Europos metropolijų priklausantys kraštai nepriklausomybės siekė skirtingais būdais ir skirtingomis aplinkybėmis. 38-42 skaidrėse aptariama, koks buvo Europos metropolijų santykis su savo kolonijomis pokariu. Būtų galima mokiniam skirti užduotį patiems atrasti esminius dekolonizacijos bruožus skirtingų Europos šalių teritorijose ar tų bruožų ieškoti geografiškai: pavyzdžiui, ieškoti dekolonizacijos bruožų Pietryčių Azijoje, Centrinėje Afrikoje ir panašiai.

43: Afrikos metai

"Afrikos metams" čia taip pat skiriama kiek atskiro dėmesio: mokiniai turėtų gebėti atpažinti šią sąvoką, apibūdinti "Afrikos metų" reikšmę.

44-45: Dekolonizacijos reikšmė

Skaidrėse išskiriama dekolonizacijos reikšmė Europos šalims-metropolijoms ir joms priklausiusioms teritorijoms. Tai, kas įvardyta skaidrėse, nėra baigtinis sąrašas. Siūlyčiau prieš aptariant dekolonizacijos reikšmę skirti mokiniam užduotį patiems atrasti informacijos apie dekolonizacijos reikšmę ir suformuluoti teiginius, kuriuos galėtų iliustruoti konkrečiais pavyzdžiais.

46-47: Apibendrinimas

Baigiant nagrinėti temą svarbu susieti abu nagrinėtus reikšnius - eurointegraciją ir dekolonizaciją. 46 skaidrėje pateikiamas keletas pavyzdžių, kaip šie du procesai susiję. Klausimas "ar dekolonizacija skatino Europos integraciją?" galėtų būti naudojamas klasės diskusijai, kuriai, žinoma, mokiniai turėtų pasiruošti. 47 skaidrė - grįžimas prie temos aktualumo ir refleksija apie tai, kaip mokymasis apie eurointegraciją ir dekolonizaciją padeda suprasti su šiais procesais susijusius iššūkius.

Autoriaus pastaba:

Į mano sukurtas skaidres siūlyčiau žiūrėti kaip į galimą orientyrą planuojant savo temos "Europos integracija ir dekolonizacija" pamokų ciklą. Galite naudoti visas skaidres ar jų dalį; kai kuriuos dalykus "išdėstyti", o kitus išsiaiškinti kartu su

mokiniais, jiems skiriant klasės ar namų užduotis. Žinoma, skaidres galite toliau plėtoti, keisti, ir pritaikyti prie jūsų poreikio tai, kaip jums geriausia.

Ši tema, mano galva, yra be galo svarbi ir aktuali, ir vien dekolonizacijos padariniams būtų galima skirti pakankamai daug laiko, bandant suprasti, kokie dabartiniai iššūkiai kyla iš dekolonizacijos patirčių ir padarinių skirtinguose pasaulio kraštuose. Taip pat ir su eurointegracija - jos ateities klausimas vis dar atviras, ir jaunų žmonių balsas jį sprendžiant gali būti lemiamas.